



Jován Katalin

„Betűbe-túrhetetlen”

Az *Apokrif* folyóirat szerkesztőjének, Palágyi Lászlónak az idei könyvhétre jelent meg a *Határon innen* című verseskötete. Az *Apokrif* 2007-ben indult, s az azóta eltelt idő alatt egy irodalmi, művészeti kör gyűjtőterepévé is vált. Szerkesztői és szerzői az ELTE hallgatói, akik tehetségük, kitartásuk révén igyekeznek helyet teremteni maguknak az irodalmi életben. A folyóirat szándéka (mint a legtöbb hasonló felépítésű, tartalmú orgánium esetében) a kultúra gyarapítása, az olvasás népszerűsítése. Az *Apokrif* szerzőinek keze nyomát már antológia is viseli, amely *Beszámított veszteség* címmel jelent meg 2009-ben. A kötetet a folyóirat létrejöttében is nagy szerepet vállaló Fráter Zoltán állította össze. Az antológián túl szintén 2009-ben jelent meg Kántás Balázs tanulmánykötete, az *Értelen ének*. A 2010-es könyvhéten pedig, Palágyi könyve mellett, Nyerges Gábor Ádám (az *Apokrif* alapító tagja és főszerkesztője) *Helyi érzéstelenítés* című munkája is napvilágot látott.

A *Határon innen* Palágyi első versgyűjteménye, amelynek darbjait korábban már számos folyóirat közölte (*Irodalmi Szemle*, *Spanyolnátha*, *Új Forrás*, *Zempléni Múzsza*). A könyv tartalma mindössze harminc költemény és tíz prózavers. A kötet „vékonysága” azonban csak az alkotások számára vonatkoztatható. A gyűjtemény kvalitása komplex és mély jelentésekről tanúskodik, amelyben a negyven szerzeménynek, úgy tűnik, pontosan meghatáro-

zott helye és ideje van. A *Határon innen* az alkotói folyamat rendkívüli állomása, hiszen a fiatal szerző eddigi munkáinak gyűjteményét jelenti, s egyben útjelző is az elkövetkezendőkre nézve. Egyszerre jelenthet tehát cél- és startvonalat: „buszállomást”, ahonnan elindulunk, s ahová egyben tartunk is.

A kötet érdekessége a versek mellett olykor megjelenő képi ábrázolás, Hraskó Nóra illusztrációi. Itt a nyelvi dimenzió és a vizuális világ dialógusa összehangoltan működik. A képekké „átfordított” szövegek, illetve a szövegekké átformált képek tekintetében harmónia uralkodik. Olvasóként eldönthetetlen, hogy a vers vagy a kép keletkezett-e hamarabb, érlelődött-e meg előbb. Az illusztrációk és a szövegek egymás mellett léteznek, s értelmezői egymásnak.

Az állomás kategóriájának – különféle nézőpontok beemelésével történő – értelmezése, értékelése a könyvcím kapcsán is érdekes lehet. A *Határon innen* kijelentés határvonalra utal, s a lírai „én”-nek az ahhoz viszonyított helyzetére. Egyfajta pozicionálás történik, amely nem elégíti ki az olvasót, hiányt hagy maga után. Nincs válasz arra, milyen határról van szó, illetve arra sem, hogy az „én” pontosan hol helyezkedik el. Ha a kötetet határvonalaként, állomásként gondoljuk el, akkor a cím olyan kitöltetlen térként villan fel, amely nyitott a különböző nézőpontok számára. Az állomás, a határ így többletértékű,



hiszen nemcsak egy pont az indulási- és végpont között, hanem maga az utazás velejárója, annak része.

Kántás Balázs (az *Irodalmi Jelen* online felületén olvasható kritikájában) az utazás élményét tartja a kötet központi motívumának. A tapasztalás, az úton levés irányítja az érzeteket, a benyomásokat. Az utazás élményéből nőnek ki az emlékek, gondolatok, vágyak. A szövegek a változatos irányok, lehetőségek pályáin haladnak, amelyek egyszerűek és dísztelenek, mint az autópályák. A kötet, s egyben a *Gyufák* ciklus első darabja az „Indulás”-ról közve-tít. Olyan beavatás ez, amely folyamatos, amelynek nincs eleje s vége. Reggelről, kezdetről beszél a szöveg, mégis inkább az utazás tapasztalata üt át a papíron. A hétköznapok egyhangú sodrása tűnik ki a sorokból: „havazás varrta össze a várost”, amely nemcsak a nyitánynak, de az egész gyűjteménynek némiképp melankolikus hangulatot kölcsönöz. Erre a hangulatra olykor feloldásként válaszol egy-egy sor: „lépéseim megennyhült felhők a tiszta ég alatt” (*Indulás*).

A könyv szabad- és prózaversei olyan útvonalak, felületek, amelyeken ott lebeg a lírai „én” élményeinek lenyomata. Az „én” számára fel-feltörő gondolatok, problémák hangsúlyosak, személyességről, intimitásról tanúskodnak: „egy töltésen állok / élmények alkatrésze leszek” (*beavatás*). A hatásoknak, benyomásoknak kiszolgáltatott alany képe jelenik meg az idézett sorban, aki nem irányítója, inkább elszenvedője az őt ért hatásoknak. Az „én” „gazdatest” (*Elő az útlevéllal*), amely hordozója valami kimondhatatlannak, ami folyamatosan hat belsejében: „Most egy fantom lebeg folyton a szemeim mögött” (*Évszak*).

A *Határon innen* darabjai között gyakran találkozunk vallomásos, vágyakozó hangvételű írásokkal, amelyek a másik felé irányulnak: „Nem akarom, hogy a férfit lássa

bennem, egy viszonyt, azt akarom, hogy engem lásson” (*Megmozdulás*). A másikhoz való fordulás az én saját létértelmezésének hordozójává válik. A felsejlő emlékek, élmények reflexióvá, elmélkedéssé formálódnak. A másik – a lány vagy az anya – megszólítása hétköznapinak ható momentumokat mélyebb jelentésekkel keverő hasonlatokkal és metaforákkal történik, ezek feszültséget keltenek, s jótékonyan járulnak hozzá a szövegek többértelműségéhez: „de ha mást nem / legalább zavarba ejtenélek / mint vérfolt a ruhán / vagy mint üres villamoson / még testmeleg kapaszkodó” (*hozzád élni át*). Az anyagyerek viszony több költeményben is felbukkan, itt a gyermeki kiszolgáltatottság, a feloldhatatlan függés sejthető meg: „már szinte eredetem hangját hallottam / hogy nem kisfiam még nem lehet enni”, vagy pár sorral alább: „százszor csalódtam / amiért alig lehet különbséget lelteni / köldökzsinór és póráz között” (*ököl és szív*). Az állandó függés és kötődés alapélménye a kötetnek, ami alól feloldást csupán a „reflexek”, az ösztönös rángások pillanatig tartó hatása jelent: „egyetlen saját gesztusom / amikor mutatóujjam az ideg / megmegrángatja egy ideig (*reflex*).

Az írás aktusához kapcsolt érzetek is a szabadság, az önismeret illúzióját leplezik le: „és olyan rövid az út az öledtől / az ölésig csupán néhány hang” (*a vén utcazenész tanácsai 1.*). Az „öl” betűsor a kiemelt részletben két, egymással ellentétes jelentéssel, érzelmi pólussal bíró szóban reprezentálódik, amelyek összeegyeztethetetlennek látszanak. Az idézet éppen arra fókuszál, hogy ezek az éles oppozíciót képző jelentések feloldódnak a kimondás, a hangok vagy akár az írás szintjén. Az írottság, a kifejezés anyagszerűségként kerül előtérbe, s szinte elrejtji, felülírja az értelmi összeférhetetlenséget. A jelentések közötti távolságok nem érzékelhetők,



elfolynak a tekintet előtt. Az alany számára talán a legfontosabb a látás verbális megragadása, az utazás közepette való állandó figyelem és a lejegyzésre való törekvés. A tekintet „tisztasága” azonban hozzáférhetetlen. Állandó függés és irányítottság hatja át az érzékelés mikéntjét, amely így nem lehet őszinte, saját. Az, ami az én számára releváns, elmondhatatlan. Nincs olyan fókuszpont, ahonnan látható. Csak nézőpontok, lehetőségek vannak, amelyek mögött meglapul a lényeg. „Ami a még láthatatlan évgyűrűkben megragad.” – olvasható Palágyi László *Utolsó nyilak a múltba* című kötet záró szövegében. Konklúzióként hatnak ezek a szavak, ugyanakkor a lezá-

ratlanság, a nyitottság élménye is kiérezhető a leírtakból. A ki nem vágott fa titka, voltaképpen lényének, létének rejtettsége hangzik ki a sorokból. A „megragad” kifejezés egyfajta féket, szünetet, mozdulatlan-ságot jelöl, a „még láthatatlan évgyűrűk” kijelentése pedig a mozgást, a gyarapodást, a még be nem járt utat sugallja.

„Az irány persze nem érdekes, csak mellékterméke a mozgásnak”. A *Vázlat* című prózavers kiemelt sora állhat ezen írás, s egyben a Palágyi-kötet summájaként, amelyben lehetőségek, útirányok fogalmazódnak meg, míg a lényeg, magában a mozgásban, az írásban rejlik, bárholon induljon, s bárhová vezessen is az.

(Palágyi László: *Határon innen. Napkút Kiadó, Budapest, 2010*)